

Gheorghe Gavrilă

Izvorâtă din solidaritate națională, supraviețuitoare prin solidaritate națională, *Asociațiunea* a luptat în toată existența sa pentru dezvoltarea spiritului de solidaritate a românilor, a conștiinței lor naționale. Vastul său program culturalizator a fost transpus în viață prin bogata rețea de instituții și organisme proprii, dar și prin neîncetata propagandă, sistematică și permanentă a miilor și miilor de cărțurari de la orașe și sate, începând cu cei 12 președinți ai *Asociațiunii* și terminând cu cei mai modești intelectuali ai satelor, care și-au dat obolul lor pe altarul propășirii neamului.

Dincolo de plusurile sau minusurile din activitatea sa, Astra - după cum bine arăta P. Matei în cartea ce i-a dedicat-o - *a fost sâmburele de aur al luminoaselor sale aspirații fundamentale, al numeroaselor sale înfăptuiri de mare importanță pentru cultura națională, pentru ridicarea poporului printr-o amplă și sistematică operă de luminare, de împlinire a visului unității naționale, de realizare a progresului economic, social și moral al celor mulți, toate obținute prin eforturi deosebite, prin sacrificii chiar, de generații succesive de cărțurari și alți oameni de bine, uniți de o cauză patriotică pilduitoare.*¹

O verigă din acest imens lanț de simțire și acțiune culturală românească a constituit-o și despărțământul sighișorean (Târnava Mare) al *Asociațiunii*. La fel ca viața celorlalte despărțăminte și agenturi culturale, acesta (al XXI-lea, al XX-lea sau al XXX-lea, după diferite arondări) a urmat sușurile și coborâșurile societății mamă, desfășurându-și acțiunea în a noastră *margină* de Ardeal, dar și într-o anumite margină de posibilități, cu mult mai reduse - atât pe plan financiar sau material, cât și pe planul forțelor intelectuale - decât al altor despărțăminte gen Blaj, Cluj, Sibiu, Brașov.

După 1918 și, mai ales după 1923, situația despărțământului se va schimba radical. Înființarea celor două licee românești, crearea unei rețele adecvate de școli primare, având ca o consecință imediată constituirea unui numeros corp de profesori și învățători români, bine pregătiți și animați de înalte idealuri patriotice, dar și prin impactul pe care l-a avut în zonă crearea județului Târnava Mare și a noilor instituții ale statului român, a dus la apariția unei numeroase clase intelectuale, ce s-a angajat

1 Pamfil Matei, *ASTRA(1861-1950)*, ed. Dacia, Cluj Napoca, 1986, pag. 328.

plener în acțiunile *Asociațiunii* și a transformat Sighișoara într-un important focar dar și centru creator de cultură și tradiție românească.

Nu întâmplător aici a fost înființată prima editură românească din Transilvania, într-o mare de edituri maghiare și săsești și, nu întâmplător Sighișoara se va bucura de prezența unor mari personalități culturale românești, ca să-i enumerăm doar pe George Enescu, Nicolae Iorga, Mihai Beniuc, Ioan Lupaș, Silviu Dragomir, Ștefănescu Goangă, Tiberiu Brediceanu și alții.

Rezultatele obținute de A. P. Bănuț și Horia Teculescu, atât pe plan publicistic cât și pe cel al ridicării nivelului acțiunilor *Asociațiunii* în zonă la cel cerut de situația și pretențiile unei capitale de județ, au situat despărțământul sighișorean în rândul celor mai apreciate. Prin apostolatul profesorului Horia Teculescu, oameni și fapte ale istoriei românești de pe aceste meleaguri au fost făcute cunoscute printr-o vastă și generoasă acțiune de împânzire a județului cu o adevărată rețea de monumente și plăci comemorative.

Asociațiunea a adus la rampa istoriei și a potențat personalități locale care, în alte condiții, ar fi rămas anonime. Zaharia Boiu, Ioan Șandru, Demetriu Moldovan, A. P. Bănuț, Horia Teculescu, Laurean Herlea, Ilarion Cocișu, Miron Neagu, ca să pomenim doar vârful, și-au jertfit talentul, timpul, posibilitățile materiale și financiare pentru ca principiile Astei să triumfe și pe aceste meleaguri.

Inițiatorul primei edituri românești din Ardeal, editura ce va fi înființată în Sighișoara a fost: Miron Neagu (1889-1973). Născut la data de 2 noiembrie 1889, la Loamneș, Sibiu, urmează cursurile primare în localitate, iar liceul la Sibiu. Se înscrie la facultatea de teologie, dar, dându-și seama că nu aceasta este adevărata sa vocație, se va retrage după 14 luni de la începutul cursurilor.

În anul 1922, se va lansa în ceea ce va constitui marea iubire a vieții sale - activitatea tipografică și editorială - prin înființarea la Făgăraș a unei tipografii.

În anumite condiții neclare, în anul 1928, se va muta la Sighișoara, unde înființează imediat o nouă tipografie (pe strada H. Teculescu nr. 25) și va deschide librării la Sighișoara și Mediaș. Din efortul său, concertat cu cel al poetului Emil Giurgiuca (profesor la Sighișoara din 1936), se va naște Editura *Miron Neagu*, prima editură românească din Ardeal.

Va fi un adevărat Mecena pentru tinerii scriitori fără posibilități materiale,

aceștia găsim la el *casă și masă* gratuit. A fost un pasionat culegător și interpret de folclor, calitățile sale vocale permițându-i să activeze cu mult succes în corul Astrei, unde abordează și roluri din opere și operete.

În 1925-la Făgăraș și 1929-la Sighișoara, va fi audiat de către George Enescu și de Tiberiu Brediceanu, evoluțiile sale scenice bucurându-se de aprecierile celor doi titani ai muzicii românești.

Va continua să cânte și să înregistreze muzică, la Radio Tg. Mureș și la televiziune până în anul 1971, piesa sa de rezistență fiind *Drăguț car cu patru boi*.

Moare în anul 1973, în orașul ce l-a adoptat și pe care l-a adoptat.²

În perioada analizată au existat în Sighișoara și județ multe încercări de editare a unor gazete și reviste, în care - pe lângă problematica zilnică - să apară și preocupările intelectualilor pe plan literar, istoric, etnografic, geografic, etc.

Dintre aceste încercări, merită amintite *Târnavă literară - supliment al unui ziar*, *Foaia populară*, *Viitorul Târnavelor*, *Deșteptarea Târnavelor*, *Gazeta oficială a județului Târnavă Mare*, *Gazeta Sighișoarei*, *Glasul Târnavelor*, *Mișcarea Târnavelor - săptămânal*, *Casa de păstrare*, *Renașterea Târnavelor*, *Straja plugarului*, *Straja Târnavelor*, *Sfătuitorul Târnavelor*, *Graiul dăscălesc*, revista *Lanuri* a cenaclului cu același nume din Mediaș, etc.

Majoritatea acestor încercări publicistice vor sfârși rapid, doar după câteva numere apărute, cauza principală a acestor eșecuri fiind de natură financiară.

Dintre acestea, mai cunoscut este *Sfătuitorul Târnavelor*, din care s-a păstrat primul din cele 4 numere editate. Apare la Sighișoara - la 4 martie 1926 - sub conducerea corpului profesoral al Liceului *Principele Nicolae*, având ca director redacțional pe N.D. Petrescu Zoița, iar ca prim redactor pe profesorul Ioan Steriopol.

În editorialul *O foaie nouă*, semnat de N.D. Petrescu Zoița se arată că Sfătuitorul Târnavelor se dorește să fie un răspânditor de cultură și de sfaturi practice și, *o verigă de legătură între oraș și sat*, stând la o parte de frământările politice. În articolul *Să ne coborâm în mijlocul poporului*, profesorul V. Vermeșanu condamnă înstrăinarea intelectualității și a oamenilor politici față de țărâtime, pe care o ține în *asuprire*, înșelăciune și minciună, dar, ca soluție susține doar ideea acțiunii culturale la sate.

2 *Ibidem*.

Ioan Steriopol în poezia *Navă*, dă glas nemulțumirilor profesorimii sighișorene, primejduită de împrejurări sociale ostile, iar în foiletonul *Basmul și doina*, descrie magia basmului, doina fiind cea prin care străbate *seva poeziei rustice, caldă și învăpăiată, înnaripată și melodioasă*.

Un prim capitol, dintr-o intenție de elaborare pe înțelesul tuturor a unei scurte istorii a poporului nostru, rezonează V. Vermeșanu în articolul *Din istoria neamului nostru*, iar Livia N.D. Petrescu Zoița, în articolul *Comoara poporului* prezintă 20 de proverbe și zicători.

Pe lângă *Rubrica morală* și cea de *Informațiuni*, redactate de E. Adorjan, mai semnau în acest număr : Dr. N. Luca - *Foloasele ce le putem câștiga de la un animal de rasă*, Gh. Florea - *Ce este știința. Rolul științelor fizico-chimice în dezlegarea problemei universale*, P. Gogu - *Drepturile individuale și drepturile cetățenești*.

Din păcate, nu s-a păstrat decât un număr, iar după cel de-al patrulea *Sfătuitorul Târnavelor* va fi silit să-și înceteze apariția, pentru *motive de natură politică*. Se pare că aceleași motive de natură politică, pomenite și de A.P. Bănuț într-o scrisoare din 1926 - ce vor duce la dezorganizarea conducerii despărțământului (averescanii) - vor determina plecarea din localitate a familiei N.D. Petrescu Zoița și a profesorului D. Mărtinaș. În schimb, retragerea profesorului Gh. A. Florea are la bază nemulțumiri față de modul în care înțelegea A.P. Bănuț să conducă despărțământul, acuzându-l de festivism și de implicarea doar a profesorilor în acțiunilor Astrei, neglijând atragerea celorlalți intelectuali locali.

Un moment de vârf în tumultoasa viață culturală sighișoreană l-a constituit înființarea primei edituri românești din Transilvania,³ după ce alte inițiative similare au eșuat, printre care cea de la Brad și editura *Lanuri* de la Mediaș. De asemenea, în anul 1936, nou înființata *Asociație a Scriitorilor din Ardeal*, avându-l ca președinte pe Victor Papilian, va relua ideea întemeierii unei edituri românești pe aceste meleaguri, dar problema va rămâne tot nerezolvată.

În anul 1937, poetul Emil Giurgiucă - venit în 1936 ca profesor la Sighișoara - își informa prietenii (Octav Șuluțiu, Romul Ladea) de proiectul viitoarei edituri la care trudea cu Miron Neagu. Acesta din urmă, un spirit întreprinzător, a adus un suflu nou

3 Tului Racota , „O gazetă necunoscută,” în *Vatra*, Serie nouă (1971), An 11, nr. 128, 20 nov. 1981, pag. 128/A-128/D.

în viața culturală a Sighișoarei de după anul 1928, anul stabilirii sale la Sighișoara.

Pentru punerea pe picioare a acestei edituri, Miron Neagu va cere factorilor locali anumite garanții economice și politice necesare. Din păcate, intelectualii români din Sighișoara - cu excepția lui Emil Giurgiuca și N.D. Cocea - îl vor sprijini prea puțin : *zilnic sunt tot mai dezamăgit de ce se petrece în Sighișoara*. Însuși Horea Teculescu, președintele Astrei locale se va preta la anumite intrigi, deoarece *orice inițiativă care nu pleacă de la el îl face să-și iasă din fire*. Într-o scrisoare către I. Chinezu, Emil Giurgiuca îl critica și el pe Horea Teculescu, ce admitea cu greu păreri contrare și nu manifesta suficientă înțelegere pentru spiritele liberale : *El simte de mult că nu pot să-i înghit ifosele și frazele umflate*. Aceasta era o dezaprobare a stilului dictatorial în care înțelegea Teculescu să-și exercite funcția de director al Liceului *Principele Nicolae*, dar și pe cea de președinte al despărțământului local al *Asociațiunii*.

Pe data de 18 iulie 1937, la Mercheașa, unde este inaugurat un bust - realizat de Ioan Vlasiu, la inițiativa lui Emil Giurgiuca - al poetului George Boldea și la care participă Ioan Chinezu, Mihai Beniuc, Bucur Schiopu, Ion Doncea, V. Copilu-Cheatră, Horea Teculescu, se va discuta din nou proiectul acestei edituri, Teculescu refuzând să-și ia un angajament ferm de susținere a ideii.

În octombrie 1937, Octav Șuluțiu susține o conferință la Sighișoara, ca invitat al despărțământului local. Cu această ocazie, Horea Teculescu îl refuză direct pe Miron Neagu, nesprijinind nici ideea lui E. Giurgiuca de a constitui un grup de scriitori (Beniuc, Chinezu, Șuluțiu) ce să trieze manuscrisele care ar fi urmat să fie înaintate noii edituri.

Hotărâți să treacă peste toate obstacolele și să-și realizeze ideea, Miron Neagu le adresează lui Beniuc și Ioan Chinezu categorice somații : *vă adun operele de pe unde le-ați publicat și, fără să mai stăm de vorbă, vă trimit cărțile gata tipărite*. Proiectele acestei noi edituri vor fi popularizate de Vlaicu Bârna, Dragoș Vrânceanu, Teodor Murășanu, Perpessicius.

La Cluj, se arată favorabili acestei idei Romul Ladea, Alex Szolnay și Raoul Șorban. Într-o scrisoare către Ioan Chinezu, Romul Ladea afirmă : *Raoul dăruiește suma necesară - nu știu de unde - pentru cumpărarea unei tipografii, dându-se și pe sine ca director al întreprinderii. Mi se pare că undeva există tipografia de vânzare (la Budapesta), mi se pare că și suma de 500.000 lei stă la dispoziție pentru*

cumpărare.

Dar au fost simple intenții, nematerializate vreodată. Miron Neagu și Emil Giurgiuca s-au ocupat singuri de procurarea hârtiei *filigran dungată (Petrești)*, iar cerneală specială și caractere din Germania, prin intermediul unui sas.

Ziarul *Curentul* din 6 februarie 1938 - popularizând ideea viitoarei edituri - arată faptul că : *tinerii scriitori ardeleni vor avea în curând o editură, care să le vie în ajutor, cu sediul la Sighișoara*.

Printre acei tineri scriitori ardeleni ale căror opere, în versuri sau proză, vor fi tipărite de noua editură Miron Neagu, se regăsesc Vladimir Vecerdeea cu un roman intitulat *Maree*, Mihai Beniuc cu o culegere de versuri, Octav Șuluțiu cu un volum de critici, Vasile Beneș cu nuvele, Ioan Chinezu cu *Critici literare*, Teodor Murășanu cu *Tălmăciri din Ady Endre*, Grigore Popa cu poeme, Ioan Vlasiu cu povestiri și unele eseuri ale lui Beniuc.

Cele prezentate în *Curentul* constituiau primul proiect editorial, în martie 1938 fiind lansate aparițiile de debut : romanul *Maree* al lui Vecerdeea și *Cântece de pierzanie* ale lui Beniuc, titlul fiind sugerat de Emil Giurgiuca și acceptat de autor.

Pentru început, editura și-a fixat două direcții principale de acțiune :

- a). continuarea colecției de poeme ale generației *Abecedar*, începută la Brad de Giurgiuca și care publica poezii din Turda și Brad,
- b). întemeierea unei colecții generale pentru diverși scriitori, numită *Gând românesc* și axată pe poezie, proză, teatru, critică literară, traduceri și jurnalistică.

Tot în primăvara anului 1938, vor mai fi editate și volumele lui Octav Șuluțiu - *Cronici literare* și Dan Botta - *Comedia fantasmelor*. Pentru vara anului 1938, Teodor Murășanu anunța noile proiecte ale editurii :

- O. Șuluțiu - Pe margini de cărți - apărut,
- V. Beneș - Hanul Roșu (nuvele) - apărut,
- Perpessicius - Dictando. Divers I,
- Gala Galaction - Zilele Domnului,
- T. Murășanu - Lilioară - apărut,
- N. Caranica - Poeme,
- Gr. Popa - Versuri,

O. Guțu - Obligația omului actual,
 I. Chinezu - Cronici literare,
 R. Demetrescu - Însemnări critice,
 M. Beniuc - Exigențele timpului,
 I. Vlasiu - Iarba lui Tatin.

Nu toate propunerile editoriale vor fi finalizate, cauzele fiind de ordin obiectiv (anume greuțăți materiale), dar și subiective.

Într-un articol din *România*, intitulat *Editură la Sighișoara*,⁴ O. Șuluțiu, după ce aprecia inițiativa noii edituri calificată ca o *îndrăzneală tentativă de ctitorie culturală*, prezenta planul de toamnă al acestei edituri, ce cuprindea :

Gala Galaction - Papucii lui Mahmud,
 Lucia Demetrius - Destine (apărută doar la începutul lui 1939),
 V. Beneș - Variațiuni plastice - nu apare,
 Perpessicius - Dictando. Divers II - nu apare,
 A. Rahmaninov - Studenții, CEKA și moartea - nu apare,

În schimb, în decembrie 1938 vor vedea lumina tiparului cartea lui I. Vlasiu - *Am plecat din sat*, premiată de Academie pe anul 1938 și volumul lui O. Tăslăuanu - *Sub flamuri naționale*, memorii din timpul neutralității.

Și Profira Sadoveanu va aprecia - în anul 1939 - în mod deosebit activitatea Editurii *Miron Neagu*, afirmând, într-o cronică, despre aceasta : *Am avut o surpriză plăcută, acum de curând, de săptămâna cărții, cunoscând câteva volume dintr-o editură nouă, Miron Neagu din Sighișoara. O haină decentă, destul de simplă, o tipăritură ireproșabilă, netă, clară, simpatică, hârtie bună, pe cât se poate la noi în țară, legătură solidă, bine lucrată.*

La una din aceste expoziții de carte, editura sighișoreană va fi distinsă pentru calitatea ireproșabilă a producțiilor sale, Nae Antonescu considerându-l pe Miron Neagu *primul editor științific din Transilvania*.

În martie 1939, vor apărea *Poeme* de Ștefan Popescu (Sabin Vasia), apoi *Legea munților* a lui C. Axinte și *Povestiri către bunul Dumnezeu* de Rainer Maria Rilke,

4 *România*, I, nr. 130, 18 oct. 1938, pag. 2.

tradusă de Nichifor Crainic, pentru ca în toamnă să apară volumul de versuri *Cartea anilor tineri* a lui Grigore Popa. Din planul editorial pe toamna lui 1939 vor apare volumele lui N. Caranica - *Immuri și ode* și Vlaicu Bârna - *Brume*, dar nu și volumul lui Ionel Bălan - *Ruguri*.

Din păcate, datorită intrigilor unor intelectuali sighișoreni, Emil Giurgiuca va pleca la București, iar editarea unor noi opere va avea mult de suferit. Vor mai apare - în 1940 - unele volume ale lui Mihai Beniuc - *Cântece noi*, Vlaicu Bârna - *Brume* (poeme), Alexandru Ceușianu - romanul *Cremene*; în 1942 volumul lui Paul Constant (P. Constantinescu) - *Mărturia unui inculpat*, iar în 1943 vor mai publica aici Grigore Popa - *Peisaj ardelean*, I. Steriopol - *Credințe ucise* (versuri) și Simeon Crețu - *Petale risipite* (versuri).⁵

Tot în 1943, va apărea la această editură o lucrare de o excepțională valoare documentară : *Monografia județului Târnava Mare*, realizată sub înaltul patronaj al prefectului județului col. Traian Antohi și având în colectivul de redacție pe subprefectul Nicolae Lupu ca președinte, iar ca redactori pe profesorii Tului Racotă, Aurel Pop și Ion Covrig Nonea.

În perioada de apogeu, editura va avea 16 angajați, însă, după venirea la putere a comuniștilor, tipografia și cele două librării - din Sighișoara și Mediaș - vor fi naționalizate.

**THE FIRST ROMANIAN PUBLISHING HOUSE
 IN TRANSYLVANIA
 (Abstract)**

One of the great achievements of Astra Sighisoara County is linked to the foundation of the first Romanian Publishing House in Transylvania with the headquarters in Sighișoara. Set up in 1938, this publishing house has published among others O.Șuluțiu, V. Benesh, Perpessicius, Gala Galaction, M. Beniuc, I. Vlasiu, I. Chinezu, L. Demetrius. In 1943 „The Monograph of the County Tarnava Mare” written by Racota Tului, Aurel Pop, and Ioan Covrig Nonea.

5 Melinte Serban , „ Noi considerații privind activitatea Editurii Miron Neagu,” în *Vatra*, Serie nouă (1971), An 16, nr. 76, 20 iul. 1986, pag. 116/A-B.